

Marginale sociologie?

De maatschappijwetenschappen en in het bijzonder de sociologie wordt nogal eens verweten achter de maatschappelijke ontwikkelingen aan te lopen. Ten dele is dit verwijt niet terecht omdat de sociologie als wetenschappelijke activiteit een tijdrovende bezigheid is, waardoor een zekere 'achterstand' op het maatschappelijk gebeuren vaak niet te vermijden valt. Natuurlijk is op vele gebieden nog geen of te weinig kennis voorhanden, maar het ziet er voor de sociologie als wetenschap wel somber uit wanneer bij bijna elk maatschappelijk vraagstuk dat zich aandient, wordt gereageerd in de trant van 'we weten er nog zo weinig van, er moet meer onderzoek komen'. Want is niet het kenmerk van elke wetenschap dat zij over *meer* inzicht beschikt — per definitie altijd voorlopig en op vele terreinen fragmentarisch — dan die groeperingen die zich met hun vragen tot die wetenschap wenden? Betekent dit dan ook niet dat die wetenschap beter het maatschappelijk gebeuren kan voorspellen en derhalve beter kan beheersen? Stapt men van deze pretentie af, dan kan men beter stoppen met wetenschappelijke activiteiten. Anders vervalt men in context-loos registreren van gebeurtenissen. Een terrein dat de laatste jaren hevig in beroering is (gewéest?), is dat van het universitaire onderwijs. Was een vijftal jaren geleden de universiteit voor de buitenwacht niet meer dan een instelling van heel hoog onderwijs waar keurige jongemannen en een enkele vrouw werden opgeleid voor al even hoge functies, nu lijkt zij voor diezelfde buitenwacht het toneel waar langharig volk hun chaotische en vernielende revolutionaire spelletjes spelen. De eerste keer dat 'het volk' kennismaakt met het universitair gebeuren lijkt dat te bestaan uit protestmeetings, spandoeken en bezettingen van gebouwen. Wat we in het begin in het algemeen opmerkten over de sociologie, gaat maar voor een deel op als we de sociologie betrekken op de universitaire gebeurtenissen. Wat we daar hebben gezien, is juist een actief betrokken zijn bij de veranderingen die zich in de universiteit hebben afgespeeld en nog afspelen. Sociologen hebben een op de voorgrond tredende rol gespeeld bij de herstructureringsvoorstellen voor het universitair onderwijs en bestuur. Vooral de bestuursstructuur in verschillende sociologische instituten legt daar getuigenis van af. Al moet gezegd worden dat zich bij deze activiteiten soms indrukwekkende misverstanden hebben voorgedaan tussen diverse opvattingen, waarbij de 'makers' van nieuwe structuren ervan overtuigd waren dat alles wat men 'voorgedacht' heeft ook realiseerbaar is zonder 'concessies' te doen aan de werkelijkheid. M.a.w. zich gedroegen als ingenieurs die bij het ontwerp van bijv. een brug geen rekening houden met de eigenschappen van de materialen, bodemgesteldheid e.d.

Daarnaast hebben de 'professionals' op dit gebied in vele gevallen, om welke redenen dan ook (misschien angst voor de wraak van de 'ware' gelovigen of voor de aantasting van de eigen carrièremogelijkheden; behoefte aan populariteit; ontbreken van inzicht over datgene waar het in feite om gaat; ideologische misleiding e.d.) het laten afweten.

Wel is het zo dat in de activiteiten van vele sociologen die zich hebben ingezet voor universitaire hervormingen de actie, het directe handelen (vaak een reactie op eisen van studenten) heeft overheerst. De altijd wat meer afstandelijke wetenschappelijke analyses zijn — hoe voorlopig en fragmentarisch vaak — nochtans ook uitgevoerd (Van Braam, Lammers, De Moor e.a.). Al kwalificeert de nu in het volle licht opererende vroegere criminologieprofessor Veringa — 'dark numbers' kunnen ook een 'dark horse' baren — deze bijdragen als theoretisch.* Wat waarschijnlijk zo veel

* Zie Voorontwerp van wet (Wet universitaire bestuurs hervorming 1970), pag. 8.

betekent als: niet passend in mijn voorstellen.

Hoewel de oogst aan min of meer sociologische bijdragen over de universiteit niet zo gering is, heeft het ons als redacteuren van dit speciale nummer geweldig veel moeite gekost om überhaupt een nummer uit brengen over dit thema. Al enkele jaren geleden zijn er door de redactie pogingen ondernomen om een universitair nummer uit te brengen. Dat mislukte. Toen wij, eind 1969 al weer, opnieuw begonnen, leek het er beter uit te zien. Met een vrij uitgebreid plan in de hand begonnen wij auteurs aan te trekken en besprekingen te houden. Wij dachten zelfs aan een dubbelnummer. Het is er, zoals u ziet, niet van gekomen. Vele potentiële auteurs hadden het te druk (o.a. met hun universiteit), anderen lieten het — om een of andere reden — op een later tijdstip afweten. Van het plan, dat o.a. inhield a. het centraal stellen van de relatie universiteit-maatschappij, alsook b. de aard en het patroon van de intern-organisatorische veranderingen, bleef niet veel over. Wat dit laatste punt betreft blijft vooral de wens bestaan om meer publicaties over de vraag tot welke structuren de democratisering op (sub)faculteitsniveau heeft geleid en in hoeverre de gekozen oplossingen geleid hebben tot verbeteringen in de daarbij voorgestelde richting.

Aan één kant is dit alles een verheugend verschijnsel. Het betekent nl. dat sociologen — voorzover ze hun ervaringen en inzichten aan het papier hebben toevertrouwd — andere media hebben gekozen om hun opvattingen door te geven.

Daarmee hebben zij ongetwijfeld een grotere kring lezers bereikt dan met dit blad mogelijk is. Men zou dit kunnen kwalificeren als een vorm van operationalisering van het vage begrip maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef. Een groter publiek heeft kennis kunnen nemen van inzichten die anders beperkt blijven tot een kleine groep professionals. De neiging die professionals toch al hebben om zich vooral tot beroepsgenoten te richten is daarmee enigermate doorbroken. Ook dat is een belangrijk aspect van de professionele ideologie.

Aan de andere kant raken we hiermee een probleem aan, dat vooral terugslaat op het functioneren van een professioneel blad als de Sociologische Gids. Want met erkenning van het feit dat dit blad niet de plaats is voor het deponeren van al te hijgerige artikelen en daarom altijd met een zekere 'time lag' moet reageren op maatschappelijke vraagstukken, blijft de constatering staan dat weinig sociologen op eigen initiatief bijdragen sturen. M.a.w. dat zij de Gids nog minder dan voorheen lijken te zien als een middel om hun, wat directer op maatschappelijke ontwikkelingen betrokken, bijdragen publiek te maken.

We hebben de indruk — we formuleren voorzichtig (er zijn ook andere opvattingen in de redactie) — dat de Gids zich niet helemaal heeft kunnen onttrekken aan een wat beperkte definiëring van de professionele formule. Nu ook andere professies — en dan nog wel 'echte' — worden herinnerd aan hun maatschappelijke verantwoordelijkheid (die uitdrukkelijk in de formule is opgenomen), kan het geen kwaad deze vraag ook hier te stellen. Is de Gids ook niet aan een heroriëntering toe, in de zin dat zij meer ruimte moet geven aan een sociologiebeoefening die reageert op dat wat zich in de samenleving afspeelt. De sociologie die pretendeert de samenleving als haar studie-object te hebben, kan zich — uiteraard gesteund door zoveel mogelijk kennis — niet permitteren niet actief deel te nemen aan wat zich in die samenleving voltrekt of niet deel te nemen aan het 'maken' van die maatschappij. En juist niet in haar vakbladen. Het veelgehoorde verwijt dat deze vorm van sociologiebeoefening niet wetenschappelijk zou zijn, getuigt van wetenschapsopvatting die de wetenschap al eeuwen geleden tot een onvruchtbare bezigheid zou hebben gemaakt.* Anders geformuleerd: zou de Gids — haar oorsprong getrouw — niet meer de nadruk

3 marginale sociologie?

moeten leggen op haar gidsfunctie in de samenleving? Uiteraard met die terughoudendheid die de voorlopigheid van wetenschappelijke inzichten en resultaten met zich brengt. Maar ook met alle durf, die uit diezelfde inzichten te putten valt. Dat je hiermee misschien wel eens op dwaalwegen komt, is een risico dat elk zoeken in wetenschap en samenleving begeleidt. De beste gids raakt wel eens het spoor bijster. Een slechte gids weet niet eens waar 'ie gaat.

Misschien kunnen deze 'ontboezemingen' een aansporing zijn voor de lezers — die voor elke redactie zo ver weg zijn — om hun mening hierover eens op papier te zetten. Een rubriek 'Brieven aan de redactie' is gauw gemaakt.

J. B.-A.P.

* Zie voor de hier aangestipte problematiek, uitgebreider en meer geargumenteed, de bijdrage van J. F. Staal, *De academicus als nowhere man*, in *De Gids* (van 1837), nr. 7/8, 1960, blz. 96-160.